

Гуманітарний вимір економічної безпеки держави

Розвиток сучасної науки про економічну безпеку відбувається з паралельною динамічною зміною системи економічних відносин, загостренням ризиків і небезпек на усіх рівнях системної ієрархії: держави, регіональному рівні, на рівні домогосподарства, людини, громадянина. Стрімкий економічний прогрес людства, посилення глобалізаційних впливів зумовлює трансформацію суспільно-економічних інститутів, вимагає перегляду підходів до забезпечення економічної безпеки держави з урахуванням пріоритетності її гуманітарного компонента.

У монографії О. І. Дацко доведено, що радикальна зміна теоретико-методологічної основи, принципів і цілей функціонування системи забезпечення економічної безпеки України вимагає трансформування цільової функції діяльності економічної системи на інституціоналізацію людиноцентричності, урахування критеріїв сталого розвитку, формування добровільної відповідальності суб'єктів економічних відносин, створення ресурсного базису забезпечення життєдіяльності своїх родин самим громадянином, гарантування свободи вибору індивідом економічних взаємодій.

При цьому критерієм економічної безпеки пропонується вибрати спільну ідеологічну платформу народу, зокрема впровадження ідеології економічного націоналізму, з домінуванням суспільних інтересів над індивідуальними, формування культури безпеки народу щодо раціонального використання публічного ресурсного потенціалу держави.

Монографія викладена у логічній послідовності: від теоретичних основ досліджуваної проблеми, аналізу нормативно-правового базису, вивчення вітчизняного та зарубіжного досвіду забезпечення економічної безпеки людини, громадянина, реалізації об'єктно-суб'єктного статусу людини у системі економічної безпеки держави.

Новаційним і таким, що вигідно вирізняє дослідження, є міждисциплінарний підхід у постановці проблем формування економічної безпеки та комплексність розв'язання досліджуваної проблеми: у роботі враховані економічні, соціальні, політичні, культурні, фізичні та інші аспекти формування економічної безпеки України.

У першому розділі монографії «Теоретичні основи формування гуманітарної компоненти економічної безпеки держави» розкрито теоретичні підстави актуалізації гуманітарного складника економічної безпеки держави, охарактеризовано інституціональний базис забезпечення національної безпеки в глобальній економіці, запропоновано авторські визначення понять «гуманітарні імперативи економічної безпеки держави», «вигодоодержувач системи економічної безпеки», «культура соціально-економічної безпеки держави», «інтелектуальна безпека держави». Доведено, що зміна методологічної основи, принципів і цілей функціонування системи забезпечення економічної безпеки України потребує урахування критеріїв сталого розвитку, формування добровільної відповідальності суб'єктів економічних

відносин, збереження ресурсного потенціалу життєдіяльності.

Обґрунтовано, що ефективне господарювання вимагає спільної ідеологічної платформи економічного націоналізму з домінуванням суспільних інтересів над індивідуальними, формування культури безпеки народу щодо раціонального використання публічного ресурсного потенціалу держави, збереження і примноження благ для майбутніх поколінь народу як стратегічних пріоритетів економічної діяльності.

Другий розділ «Методологія дослідження гуманітарних імперативів економічної безпеки держави» містить опис методологічного базису дослідження безпеки національної економіки, визначає теоретико-методичні підходи до оцінки гуманітарного складника економічної безпеки держави, характеризує наддержавні інститути забезпечення економічної безпеки людини в глобальному середовищі та описує глобальні загрози економічній безпеці України. Ідентифіковано проблеми формування гуманітарного аспекту економічної безпеки України, а саме: обґрунтовано, що в Україні порушено системну взаємодію суб'єктів системи економічної безпеки через те, що територіальна громада не набула правосуб'єктності та дієздатності; констатовано неефективний перерозподіл комунальних ресурсів за відсутності безпосереднього управління ними їх конституційним власником; відбувається приватизація істотної частки публічних ресурсів, що знижує потенціал і підвищує залежність економічного розвитку суспільної групи; ефективність системи економічної безпеки держави визначається рівнем захищеності людини, громадянина, забезпеченням можливостей його розвитку та рівнем реалізації свобод у цій системі.

У третьому розділі монографії «Людина в системі економічної безпеки України» охарактеризовано

трансформацію економічного середовища буття людини під впливом процесів глобалізації, запропоновано концептуальну модель системи економічної безпеки держави з урахуванням гуманітарного чинника, досліджено загрози і тенденції щодо забезпечення економічної безпеки громадянина в Україні, а також обґрунтовано організаційно-економічні механізми забезпечення базових економічних і соціальних прав громадян, пріоритети посилення економічної безпеки трудових ресурсів.

Запропоновано методологічний підхід до оцінки рівня ентропії економічної системи як критерію її безпеки, який визначається як співвідношення енергетичного потенціалу – частки об'єктів права власності, на які не закріплене або неналежащо закріплене право власності до загального енергетичного потенціалу економічної системи (усіх об'єктів права власності).

У четвертому розділі «Гуманітарні імперативи стратегії економічної безпеки України» істотну увагу приділено вивченню ролі територіальних громад у економічному розвитку і суспільному відтворенні держави, обґрунтовано необхідність системної легітимізації інституту публічної власності в Україні з урахуванням критеріїв сталого розвитку, у тому числі ресурсної основи самовідтворення народу як критерію економічної безпеки.

У цьому розділі запропоновано теоретико-методологічні підходи до оцінки рівня економічної безпеки держави з урахуванням гуманітарного компонента з вимірювання рівня його захищеності за об'єктивним (досягнення визначених державою кількісних і якісних рівнів захисту) та суб'єктивним (відчуттям захищеності самими об'єктами захисту) критеріями.

На підставі результатів системно-динамічного моделювання взаємозв'язку гуманітарних імперативів, демографічних циклів і рівня економічної безпеки держави

визначено стратегічні пріоритети формування її системи, теоретичний і практичний інструментарій стратегічного планування економічного розвитку з урахуванням критерію безпеки розвитку народу, зокрема через системну інвентаризацію публічних ресурсів держави, територіальних громад і закріплення права власності на них, імплементацію механізму капіталізації ресурсів з урахуванням потреб, можливостей і пріоритетів сталого розвитку, детермінування економічних прав, свобод і можливостей держави, територіальних громад і громадянина.

Позитивно характеризує дослідження здійснений аналіз нормативно-правового базису адміністративно-територіальної реформи і прогнозна оцінка його економічних наслідків. Заслуговує на особливу увагу запропонований підхід авторки до оцінки рівня ентропії економічної системи як чинника її безпеки, який базується на оцінці співвідношення частки об'єктів власності, на які

невизначене і незакріплене право власності, до загальної кількості об'єктів власності, на підставі чого доведено інституційну нестабільність і непрогнозованість функціонування системи економічної безпеки України, а відтак – її неефективність. Також заслуговують на увагу аналіз і пропозиції авторки щодо динаміки та зміцнення інтелектуальної безпеки України, та урахування розроблених пропозицій у стратегічному плануванні формування системи економічної безпеки держави.

Монографія підсумована ґрунтовними висновками та пропозиціями щодо зміцнення економічної безпеки України з урахуванням поточної ситуації в країні та світі, необхідності захисту інтересів людини та територіальних громад. Відзначимо, що представлена монографія є комплексним міждисциплінарним дослідженням економічної безпеки держави, містить інституційні основи її зміцнення та є значним внеском у розвиток теорії безпеки держави.

Мойсеєнко Ірина Павлівна – доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів Львівського державного університету внутрішніх справ (e-mail: kf@lvduvs.edu.ua).

Moyseyenko Iryna Pavlivna – Dr. Sci. (Econ.), Prof., Professor of the Department of Finance of the Lviv State University of Internal Affairs.

Надійшло 15.09.2016 р.